

Infrastruktur og beredskap kan ikke konkurranseutsettes

Katastrofal katastrofeberedskap

«Jeg tror ingen hadde forutsett eller tenkt på at dikene kunne ryke,» sa president George W. Bush på TV i programmet *Good morning America* 1. september 2005 – da det var ugjenkallelig klart at byen New Orleans rett og slett hadde druknet i flomvann. Man kan lure på hvem Bush egentlig snakker med. For mange tenkt på akkurat det. Det er selvsagt i en by som er anlagt flere meter under havoverflaten, som er omringet av en innsjø og en elv og som ligger i et område som hvert eneste år besøkes av stormer og orkaner.

I juli 2004 ble det f.eks. arrangert en simuleringsovelse kalt Hurricane Pam i New Orleans. Den simulerte orkanen hadde styrke 3 (orkanen Katrina hadde som kjent styrke 4 eller 5 da den nærmet seg kysten av Louisiana). Beredskapsplanleggerne konkluderte med at en virkelig orkan ville kunne gi en oversvømmelse av uante dimensjoner, at titusener stod i fare for å miste livet, at flere hundre tusen bygninger ville bli ødelagt og at infrastrukturen i det sørlige Louisiana ville settes ut av funksjon i måneder. Både skadeomfanget og problemene med å få evakuert de syke og fattige ble kartlagt i detalj. Tiltakene som måtte settes i verk for å unngå katastrofe var innlysende: Dikene måtte forsterkes og bygges høyere, og det måtte lages systemer for effektiv evakuering av innbyggerne. Det ville ta minst tre døgn å få alle ut – selv når evakueringen var godt forberedt.

I stedet for å følge rådene, ble rapporten lagt i en skuff. Bevilningene til flomberedskap ble kuttet ytterligere. De føderale organene som skulle ivareta beredskapen ble omorganisert og lederstillinger gikk til Bush' venner og bekjente. Fagfolk sluttet. Konsekvensene kjenner vi nå: Enorme materielle skader – relativt jevnt fordelt på alle grupper. Store menneskelige konsekvenser – svært ujevnt fordelt. De fattigste, de svakeste – og de svarte – er blitt hardest rammet. Opprydding og gjenoppbygging er i gang – og vil koste enorme summer for det offentlige, men sannsynligvis gi gevinst til dem som allerede er rike. Gjenoppbygging av tilliten til det amerikanske politiske system vil koste enda mer.

Flomkatastrofen i New Orleans har gitt oss innsikt i mye. Den føyer seg inn i rekken av rystende hendelser de fire siste årene, men skiller seg også ut på vesentlige områder. Flyene som dundret inn i World Trade Center 11. september 2001 og tsunamien som skylte vekk hele samfunn og nesten 200 000 liv i Sørøst-Asia 2. juledag 2004 utløste en sterk følelse av solidaritet og samhold verden over. Vi lever i én verden og har ansvar for hverandre og for å ta vare på hverandre når ulykken rammer. Hendelsene 11. september 2001 forente amerikanerne og gjorde dem stolte av sin nasjon og sine verdier.

Flomkatastrofen i New Orleans har utløst helt andre følelser. I USA er folk rasende – og skamfulle. I resten av verden har man stått som undrende tilskuere til hvordan verdens eneste supermakt ikke taklet

situasjonen. Mest av alt: Den har vært en demonstrasjon av hva som skal til for å sikre og verne det som betyr mest i et samfunn. Og hva som ikke virker.

Sympatien og offerviljen både i det amerikanske samfunn og i verdenssamfunnet har vært stor etter Katrina. Men orkan og oversvømmelse flerret ikke bare av hustak – også den polerte overflaten av det amerikanske samfunnet ble flerret av. Det ble avdekket store sprekkeformasjoner som lenge har vært forsøkt oversett og glemt: De 40 millionene uten helseforsikring, de mange som lever i fornedrelse og fattigdom, uten utsikter til et bedre liv for seg og sine barn. De har aldri kunnet dele den amerikanske drømmen. Disse svære ulikhetene, som førte til at de som hadde minst og trengte hjelpen mest ble hardest rammet, utløste blind vold og sammenbrudd i den offentlige orden da katastrofen var et faktum. Slike forhold så vi f.eks. ikke på Sri Lanka eller i Thailand etter tsunamien. Der var det samhold nok da de fysiske forsvarsverkene brast.

Ikke minst viste følgene av orkanen Katrina at beredskap og infrastruktur er lite egnet for å bli overlatt til markedet: Alt fra diker til overvåking av værforhold krever svære og langsiktige offentlige investeringer – både i utstyr og kompetanse. Uten slike investeringer kan omkostningene – også de menneskelige – bli enorme. Men investeringene vil aldri gi profitt i kroner og øre på kort sikt. Gevinsten er et godt og verdig samfunn.

Organiseringen av helsetjenester dreier seg også i stor grad om beredskap og infrastruktur. Ikke bare i forhold til store katastrofer og ulykker, like mye i forhold til de små, personlige katastrofer – som enkeltpersoners sykdom og død er. Det dreier seg om faglig beredskap, langsiktig oppbygging av kompetanse og kapasitet – slik at man bl.a. er rede til å gjøre det som er forventet ved akutt sykdom og skade, enten vi snakker om voldsomme ulykker, sjeldne sykdommer, uvanlige komplikasjoner, medfødte funksjonshemninger eller uheldige sammenfall av omstendigheter. Slik beredskap koster, krever langsiktighet og kommer dårlig ut i det daglige DRG-regnskapet. Men hvor god beredskap vi har i slike situasjoner, forteller mye om hva slags helsevesen vi har, på samme måte som den manglende flomberedskapen i New Orleans forteller mye om dagens amerikanske samfunn.

De har rett, de som sier at oversvømmelsene i New Orleans ikke var en naturkatastrofe, men en menneskeskapt katastrofe som kom fordi man ikke handlet i tide på grunnlag av det man visste, fordi man bevisst lukket øynene for det enhver kunne se og satset på at «markedet» skulle løse problemene. La oss håpe vi unngår slike katastrofer i norsk helsevesen.

Charlotte Haug
redaktør